

УДК 339.72

А. Г. Цибуляк,
к. політ. н., здобувач кафедри міжнародних фінансів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут міжнародних відносин, м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОЕКТІВ

A. Tsybuliak,
Candidate of Political Sciences, researcher of international finance department,
Kyiv National Taras Shevchenko University, Institute of International Relations, Kyiv

USING OF INTERNATIONAL INVESTMENTS IN REALIZATION OF ECOLOGICAL PROJECTS

Глобальний економічний простір розвивається під впливом чинників комплексного характеру, які, зокрема, зумовлюють появу певних протиріч у його функціонуванні. Йдеться, передусім, про зміщення векторів розвитку економічних відносин у напрямі вирішення проблем, спільних для країн світогосподарського комплексу. Серед них важливого значення набуває питання забезпечення екологічних умов для розвитку міждержавної співпраці, врахування екологічних чинників при здійсненні міжнародних економічних операцій. Це стає можливим завдяки злагодженій координації зусиль всіх учасників економічного співробітництва. В цьому зв'язку особливої уваги потребує питання фінансування екологізації світового господарства, одним із джерел якого є іноземні інвестиції. Стаття присвячена дослідженню їх ролі в реалізації екологічних проектів, обґрунтуванню напрямів раціонального залучення інвестиційних ресурсів у процес формування екологічно орієнтованих економічних програм, форм та методів міжнародної взаємодії. Розглянуто специфіку інвестиційного фінансування екологічних проектів, що реалізуються в Україні.

Global economic space develops under the influence of complex character factors, which, in particular, predetermine appearance of certain contradictions in its functioning. Speech goes, foremost, about displacement of vectors of development of economic relations in the direction of decision of problems, general for the countries of world economic complex. Among them an important value is acquired by the question of providing of ecological terms for development of intergovernmental collaboration, realizing of ecological factors in international economic operations. It becomes possible due to the concerted co-ordination of efforts of all participants of economic collaboration. In this connection the question of financing of ecologization of world economy, one of sources of which there are foreign investments, requires special attention. The article is devoted research of their role in realization of ecological projects, ground of directions of the rational bringing in of investment resources in the process of forming of the ecologically oriented economic programs, forms and methods of international co-operation. The specific of the investment financing of ecological projects which is realized in Ukraine is considered.

Ключові слова: екологія, екологічні програми, іноземні інвестиції, міжнародні екологічні інвестиції, екологічне інвестування.

Key words: ecology, ecological programs, foreign investments, international ecological investments, ecological investing.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сучасному етапі розвитку світового господарства, що характеризується інтенсифікацією глобалізаційних процесів, поглибленням міжнародного поділу праці та міжнародної кооперації виробництва, все більшого значення набуває проблема взаємодії суб'єктів еконо-

мічних відносин з природним середовищем. Нарощення промислового потенціалу, зростання обсягів виробництва продукції у глобальному економічному просторі призводять до забруднення природних ресурсів і, як наслідок, погіршення екологічного стану у планетарних масштабах.

Тісне переплетення економічної та екологічної складової розвитку країн світової спільноти вимагає прийняття спільних рішень щодо оптимізації виробничої та господарської діяльності з урахуванням їх безпечності для навколишнього середовища. Зокрема в цьому зв'язку важливого значення набуває розробка програм та методів фінансування екологічних проектів на міжнародному рівні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у розробку питань екологічної складової міжнародної економічної діяльності зробили сучасні вітчизняні та західні науковці. Серед них слід виділити роботи Андреєвої Н., Андерсона К., Веклич О., Гринів Л., Дейлі Г., Есті Д., Ерліха П., Купінець Л., Мельника Л., Семенюка Е., Туниці Ю., Фарлея Дж., Харичкова С., Холдрена Дж. та ін. Проте питання ролі іноземних інвестицій в реалізації екологічних проектів, визначення напрямів залучення інвестиційних ресурсів у процес формування екологічно орієнтованих економічних програм потребують більш ґрунтовного дослідження.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні пріоритетних напрямів використання іноземних інвестицій в реалізації екологічних проектів. Це передбачає виконання наступних завдань: визначення сутності та особливостей прояву екологічних інвестицій та їх наслідків для розвитку світового господарства, обґрунтування пріоритетів їх реалізації в різних країнах, визначення передумов залучення інвестиційних ресурсів для фінансування екологічних проектів в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Проблема забезпечення екологічності господарювання у глобальній економічній площині вимагає пошуку раціональних форм, методів, інструментів фінансування природоохоронних проектів та програм. Зважаючи на те, що екологічна проблема є спільною для всіх без виключення країн світу, об'єктивно необхідним є напрацювання комплексних механізмів її вирішення з метою досягнення максимально збалансованого рівня взаємодії розвитку світової економіки та природо-ресурсної бази. Важливе значення у реалізації фінансового забезпечення має, передусім, інвестиційна діяльність. Йдеться як про залучення іноземних інвестиційних ресурсів, так і про державне фінансування розвитку екологічних орієнтирів.

Екологічні інвестиції спрямовані, насамперед, на охорону та відтворення умов щодо підтримки природно-ресурсного потенціалу враховуючи властивості саморегуляції та самовідновлення екосистем. Результати їх використання полягають у зниженні антропогенного і техногенного навантажень на навколишнє середовище; підвищенні ефективності суспільного виробництва; розширенні можливостей використання міжнародних домовленостей для активізації торгівлі квотами та екологічно орієнтованою продукцією.

Специфічною особливістю екологічно орієнтованих інвестицій є те, що вони переважно не приносять прямих економічних ефектів, проте соціальні та екологічні наслідки їх реалізації здійснюють вагомий вплив на за-

безпечення екологічно орієнтованого розвитку світового господарства [1, с. 99]. Екологічні інвестиції мають свій прояв, насамперед, у розробці та використанні природоохоронного та очисного обладнання; використанні ресурсозберігаючих технологій; створенні матеріально-технічної бази для використання у виробничому процесі відновлювальних та екологічно чистих джерел енергії; виробництві екологічно чистих продуктів та розвитку екологічної інфраструктури.

За формою прояву екологічні інвестиції передбачають фінансування проектів, спрямованих на екологічну модернізацію виробництва, впровадження ресурсозберігаючих технологій; фінансування процесів розробки та імплементації нових нормативних документів у екологічній сфері та удосконалення існуючого природоохоронного законодавства на основі його узгодження з міжнародними стандартами; розробку екологічно орієнтованих технологій [7, с. 346].

Слід відзначити, що ключовими суб'єктами екологічного інвестування є, передусім, держави світу, які здійснюють вплив на інтенсивність процесу екологічного інвестування за рахунок можливостей використання інструментів різновекторного характеру. Вони охоплюють екологічні субсидії, позики, податки пов'язані з нормуванням викидів шкідливих речовин, забезпечують цілеспрямовані нагромадження певних фінансових коштів на державних рахунках або у спеціальних екологічних фондах та їх раціональний розподіл і цільове використання. Поряд з цим, державне регулювання повинно враховувати механізми, спрямовані на заохочення здійснення екологічних інвестицій, та систему обмежень для тих учасників господарських процесів, які здійснюють негативний вплив на навколишнє середовище, зокрема, нормування викидів, штрафи або збори за використання природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища тощо [2].

У цьому зв'язку доцільно брати до уваги досвід індустриально розвинутих держав. Екологічна ситуація в них перебуває під жорстким державним контролем завдяки напрацьованим методам екологічного менеджменту, економічним та інституційним механізмам підвищення ресурсовіддачі, утилізації первинної та вторинної сировини, зменшення антропогенного тиску на довкілля. Цьому сприяють також вдосконалення податкової політики і системи національних рахунків з огляду на екологічний чинник.

Доцільним прикладом врахування екологічних аспектів у розвитку господарських механізмів є країни ЄС. Так, наприклад, головною особливістю розвитку екологізації країн Європи є те, що кожна країна впроваджує законодавчі акти, розроблені на рівні ЄС, на базі наявних традицій і досвіду всередині країни. Перспективними напрямами розвитку методів реалізації екологізації, крім традиційних, у країнах ЄС є біржі прав на забруднення, банки прав на забруднення, міжнародний ринок квот, торгівля викидами [6].

Варто відзначити те, що інструменти економічного механізму управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища в промислово розвинутих країнах представлені набагато ширше і використовують розширений арсенал стимулів, спрямованих на раціональне природокористування. Серед них слід ви-

Екологічні податки в окремих країнах світу

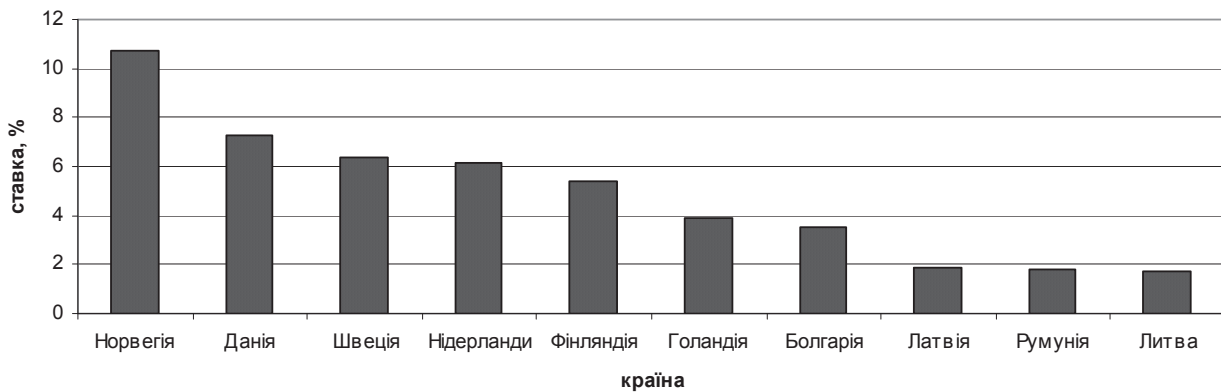

Рис. 1. Рівень екологічних податків в окремих країнах світу

ділити, по-перше, сезонні заборони на водокористування (США) та квоти на споживання води (США, Ізраїль); по-друге, заборони на використання пестицидів (Латинська Америка, Індонезія); по-третє, скорочення субсидій для споживачів енергії, добрив (окремі країни Європи); по-четверте, екологічні платежі за викиди забруднюючих речовин (країни ОЕСР, США, Канада) та платежі за користування мінерально-сировинними ресурсами; по-п'яте, субсидії за скорочення енергоспоживання (Швеція); по-шосте, торгівля правами на забруднення (США) тощо.

Досвід зарубіжних країн показує, що природоохоронна політика, заснована на фундаментальному правовому законодавстві, ефективно використовує екологічне оподаткування. Спеціальний екологічний податок набув широкого поширення у використанні країнами-лідерами у сфері екологізації. Він носить характер фіксованого відрахування від загальної кількості податкових надходжень (рис. 1).

Серед різних видів та форм екологічних податків варто виділити, по-перше, екологічні податки і збори, що стягуються за викиди забруднюючих речовин і використання ресурсів (країни ЄС); по-друге, оподаткування шкідливих виробництв (Німеччина, Франція, Великобританія, Нідерланди). З іншої сторони, розповсюдженим інструментом фінансового регулювання екологічного розвитку є надання податкових стимулів, що передбачає надання пільг та прискороної амортизації екологічно безпечним підприємствам [8].

Разом з тим, оскільки екологічні витрати впливають на конкурентні позиції окремих виробників і країн, ефективно координувати екологічну та зовнішньоторговельну політику доцільно на макроекономічному рівні з урахуванням міжнародних угод. Сучасна структура механізму міжнародного співробітництва у сфері екологізації світового господарства включає: 1) централізовані та спеціалізовані установи ООН; 2) регіональні програми співробітництва; 3) міждержавні субрегіональні програми співробітництва; 4) багатосторонні та двосторонні угоди; 5) міжнародні неурядові організації.

Зважаючи на вищезазначене, основними джерелами фінансування міжнародних природоохоронних проєктів є надходження від оподаткування різних видів господарської екологонебезпечної діяльності. Ці кошти доцільно акумулювати на рахунках спеціальних міжна-

родних фондів. Зокрема доцільним є обкладання спеціальним екоподатком валового внутрішнього продукту держав, доходів від зовнішньої торгівлі, риболовлі у відкритих морях, інвестиційної діяльності за певних умов, а також різних видів і джерел забруднення морів та океанів, споживання обмежених, рідкісних чи виснажених природних ресурсів тощо.

Важливим є також питання запровадження глобального податку на емісію шкідливих газів. Це дасть можливість стабілізувати викиди CO₂ до 2040 р. та забезпечити їх повне припинення до 2100 р. При цьому прогнозовані розміри зазначеного податку становитимуть від 700 млрд до 18 трлн дол. на період до середини 21 ст. Сьогодні масштаби світового виробництва екологічної продукції є незначними і складають близько 3% світового ВВП, проте вклад цієї галузі у розвиток господарського комплексу окремих країн, які концентрують основну частину своїх потужностей та інвестицій на виробництві екологічної продукції є значно вищим.

Питання залучення іноземних інвестицій для реалізації екологічних програм є важливою складовою природозбережного розвитку всіх країн світу і, зокрема, України, особливо в контексті підписання нею Угоди про асоціацію з ЄС. Європейський Союз висуває для учасників високі екологічні вимоги. В середньому заходи, необхідні для дотримання природоохоронного законодавства, оцінюються в 95—145 дол. на душу населення в рік. Це капіталовкладення і експлуатаційні витрати станцій очищення стоків, контроль за забрудненням повітря, експлуатаційні витрати на контроль відходів. В цьому зв'язку питання іноземної фінансової підтримки для нашої держави набуває важливого значення. Хоча Україна володіє значними запасами природних ресурсів, їх використання в національній економіці є недостатньо раціональним. По-перше, залишається дуже високою ресурсоємність ВВП, яка в 2—3 рази перевищує середній рівень, притаманний країнам ЄС. По-друге, зберігається низький рівень глибини переробки мінеральної сировини. По-третє, частка порівняно екологічно чистих територій становить лише 7% від загальної площі країни, умовно чистих — біля 8%, мало забруднених — 15%, забруднених та дуже забруднених — відповідно 30% і 40% загальної площі країни [3]. По-четверте, має місце зменшення обсягів фінансування природоохоронної діяльності, що збільшує ризики мас-

штабних техногенних аварій і катастроф. По-п'яте, зменшуються інвестиції у природоохоронне будівництво, а на капітальні вкладення природоохоронного призначення припадає незначна частка загального обсягу інвестицій в економіку України. Це та ряд інших факторів впливає на вибір державних рішень стосовно забезпечення ефективного еколого-економічного розвитку країни.

Поряд з цим варто відмітити, що використання в діяльності вітчизняних підприємств ресурсозберігаючих технологій має позитивну динаміку. Зважаючи на це, важливого значення для нашої країни набуває її участь в міжнародних, регіональних та двосторонніх угодах у сфері забезпечення екологічного розвитку та його інвестиційної підтримки. Так, провівши серію консультацій протягом 2010 року, установи Організації Об'єднаних Націй та уряд України домовилися про підписання Рамкової програми партнерства уряду України та Організації Об'єднаних Націй на 2012—2016 рр. Серед основних тематичних областей, в рамках яких ООН і уряд України домовилися про співпрацю слід виділити, зокрема, охорону навколишнього середовища та подолання наслідків зміни клімату. В контексті співпраці України з Міжнародним банком реконструкції та розвитку в сфері фінансування екологічно орієнтованих програм слід відзначити ряд проектів, які спрямовані на реконструкцію та модернізацію сектору енергетики з метою підтримки безпеки, надійності та якості постачання енергоносіїв, зменшення забруднення довкілля. Йдеться, по-перше, про проект з передачі електроенергії (2007—2014 рр., 238 млн дол.), по-друге, проект реабілітації гідроелектростанцій (2005—2014 рр., 440,5 млн дол.), по-третє, проект з підвищення енергоефективності (2011—2016 рр., 200 млн дол.) [5, с. 8].

Крім того, Україна приєдналась до підсумкового документу Конференції ООН "Ріо+20" "Майбутнє, якого ми прагнемо" та до "Зеленої" промислової платформи Організації ООН з промислового розвитку. Також питання сталого розвитку включені до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики на період до 2020 року [4], Державної цільової економічної програми енергоефективності на 2010—2015 роки, проекту Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, Стратегії залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013—2016 роки.

Зважаючи на вищезазначене, іноземне інвестування екологічних проектів є важливим інструментом забезпечення еколого-економічного розвитку нашої країни. Реалізація таких інвестицій дозволить вирішити низку важливих проблем та забезпечити отримання позитивного результату щодо збереження навколишнього середовища.

ВИСНОВОК

У цілому слід відзначити, що міжнародне інвестиційне фінансування екологічних проектів має позитивні соціально-економічні наслідки, які мають свій прояв у зростанні продуктивності міжнародного виробництва за рахунок застосування інноваційних та екологічних тех-

нологій; підвищенні конкурентоспроможності суб'єктів господарювання; зменшенні негативного впливу на навколишнє середовище та збереженні природних ресурсів; відновленні екологічної рівноваги у планетарних масштабах.

Література:

1. Андреева Н.Н. Экологически ориентированные инвестиции: выбор решений и управление / Н.Н. Андреева. — О.: ИПРЭИ НАН Украины, 2006. — 536 с.
2. Вишницька О.І. Екологічні інвестиції: сутність, класифікація, принципи та напрями реалізації / О.І. Вишницька // Вісник Сумського державного університету. Серія "Економіка". — 2009. — № 2. — С. 51—58.
3. Дідух В. Екологізація інноваційної діяльності відповідно до вимог сталого розвитку суспільства / В. Дідух // Ефективність державного управління. — 2011. — Вип. 27. — С. 359—369.
4. Закон України "Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
5. Партнерство Світовий банк-Україна. Огляд програм для країни. — Квітень, 2014. — 42 с.
6. Писаренко С.М. Механізм регулювання еколого-економічного розвитку країн-членів ЄС / С.М. Писаренко // Стратегічні пріоритети. — 2007. — № 3 (4). — С. 119—120.
7. Daly H. Ecological economics: Principles and applications / H. Daly, J. Farley. — N.Y., 2010. — 544 p.
8. Henningsen C. Managing Ecological Investment Risk / C. Henningsen // GreenMoney Journal. — 2011. — № 82. — P. 1—4.

References:

1. Andreeva, N. N. (2006), *Ekolohychesky oryentyrovannyye ynvestytsyy: vybor reshennyj y upravlenye* [Ecological oriented investments: choice of decisions and management], YPREY NAN Ukrayny, Odessa, Ukraine.
  2. Vyshnyts'ka, O. I. (2009), "Economic investments: essence, classification, principles and ways of realization", *Visnyk Sums'koho derzhavnoho universytetu. Seria "Ekonomika"*, vol. 2, pp. 51—58.
  3. Didukh, V. (2011), "Ecologization of innovative activity in accordance with requirements of sustainable development of society", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 27, pp. 359—369.
  4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), *The Law of Ukraine "On main principles (strategies) of state ecological policy on the period under 2020 year"*, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua> (Accessed 18 June 2015).
  5. *Partnerstvo Svitovij bank-Ukraina* (2014), *Ohliad prohram dla krainy. Kvitent'*, pp. 1—42.
  6. Pysarenko, S.M. (2007), "The mechanism of regulation of ecological and economic development of EU-members countries", *Stratehichni priorytety*, vol. 3 (4), pp. 119—120.
  7. Daly, H. and Farley, J. (2010), *Ecological economics: Principles and applications*, New York, USA.
  8. Henningsen, C. (2011), "Managing Ecological Investment Risk", *GreenMoney Journal*, vol. 82, pp. 1—4.
- Стаття надійшла до редакції 30.08.2015 р.*